TARA LYNN MASIHOVÁ

MOJE SKUTOČNÉ MENO JE HANNA

COOBOOK

Moje skutočné meno je Hanna

Vyšlo aj v tlačovej podobe

Objednať môžete na
www.cooboo.sk
www.albatrosmedia.sk

Tara Lynn Masihová
Moje skutočné meno je Hanna – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2019

Všetky práva vyhradené.
Žiadna časť tejto publikácie nesmie byť rozširovaná
bez písomného súhlasu majiteľov práv.

ALBATROS MEDIA

MOJE
SKUTOČNÉ
MENO
JE
HANNA

TARA LYNN MASIHOVÁ

MOJE SKUTOČNÉ MENO JE HANNA

COOBOO

Túto knihu venujem ukrajinským židom,
ktorí neprežili holokaust, a tým ženám a mužom,
čo ho prežili, ako húževnatá Esther Stermerová,
Žanna Aršanskaja a Wilhelm Dichter.

Venujem ju aj tým Galícijčanom, Ukrajincom,
Poliakom, Rusom a sedliakom, ktorí riskovali
vlastný život (a niekedy oň aj prišli) v snahe
zachrániť svojich židovských susedov.

Kedysi dávno ľudia verili, že duchovia a prízraky prežívajú v ruinách a jaskyniach. Teraz sme na vlastné oči videli, že tam nie sú. Diabli a zlí duchovia žili vonku, nie v jaskyni.

Esther Stermerová, *prežila holokaust*

Každý žiaľ sa dá zniesť, ak ho zakomponujete do príbehu alebo o ňom porozprávate.

Isak Dinesen, *autor*

Príbeh sa začína

Prvý raz ti prezradím svoje skutočné meno. Hanna Slivková. Neľakaj sa. Ešte vždy som tvoja matka. Narodila som sa dvadsiateho druhého februára, v zime v roku 1928. Tvoja stará mama mi často hovorievala, aby som si ten dátum zapamätala, lebo to bol deň, keď mi Boh dovolil prísť na tento svet a prvý raz sa nadýchnuť studeného ukrajinského vzduchu. Aj ona si spomínala na to, ako v to ráno voňal vzduch, keď ležala na lôžku z brezovej kôry. Vravela, že voňal ako borovicová živica z nedávno pribitých drevených latiek, ktoré otec ohobľoval a pozbíjal dokopy, aby rozšíril ich dom, čo mal len jednu izbu. Museli ho zväčšiť, aby pre mňa, prvorodenú dcéru, urobili miesto.

Toto všetko mi porozprávala, keď sme sedeli v tme a obávali sa o svoj život. Tvrdila, že náš ľud považuje prvý nádych – *nešama* – za posvätný. Vravela mi, že z okna videla, ako sa vonku sype sneh. Padal na zem v podobe veľkých vločiek, čo pripomínali husie pierka. A bantamský kohút kikiríkal, akoby ma chcel privítať.

Moja rodina si rozprávala príbehy. Hltali sme ich namiesto jedla a vody. Tie príbehy nás držali v podzemnom útočisku nažive. Svet tam vonku nad nami sa

naďalej dopúšťal zločinov a my sme pod ním bojovali, aby sme prežili.

Včera si našla môj výtlačok *Johanky z Arku*, ktorý sa mnohé roky skrýval pod tmavými trámami. Bol celý stuchnutý a pofŕkaný hnedými škvrnami, lebo strávil dlhý čas vo vlhkom podzemí. Priniesla si mi ho a v jasných hnedých očiach sa ti zračili obrovské otázky plné strachu. Mlčky si mi ho podala, otvorený na stranách, kde som čiarkami ceruzkou odpočítavala naše dni v úkryte. Čiarky boli každý piaty deň preškrtnuté ako dvierka v drevenom plote, no tieto dvierka boli zamknuté a bránili človeku vyjsť na slobodu. Rozmazané sivé čiarky sa ťahali po predsádkach, okrajoch a začiatkoch kapitol. Každá čiarka predstavovala ďalší prežitý deň. Každá čiarka bola triumfom. Každá čiarka zobrazovala kúsok zo mňa, ktorý sa mi podarilo uzamknúť.

No ty o tom netušíš. Pre teba to vyzerá, akoby som bola vo väzení alebo v blázinci. Do určitej miery som aj bola. Rozhodla som sa utajiť ti túto temnú stránku svojej minulosti, aby si sa nemusela obávať a strachovať. No je to nemožné. Teraz, keď vidím, že som ťa ranila, uvedomujem si to – keď chránime deti pred realitou, nepomáhame im.

Prstami som prešla po vydutých písmenách názvu knihy – *Johanka z Arku*. Boli mi také povedomé ako vlastný podpis. Lístkové zlato na koži sa už dávno zošúchalo.

Znovu som si prečítala pasáže, čo som si starostlivo prepísala z knihy na pásiky papiera vytrhnutého zo zošita. Kedysi som tie pásiky používala ako záložky, po

čase zožltli. No stále pre mňa mali rovnako veľký význam.

Zatvorila som oči a mala som pocit, akoby som sa tam opäť ocitla, v tme a snahe prežiť do ďalšieho dňa.

Teraz je rad na mne, aby som ti porozprávala príbeh, drahá dcéra. Môj príbeh. Konečne. Dúfam, že ti neublíži. Dúfam, že ťa nejako obohatí a že ti dodá nádej.

Štetele

MÁJ 1941 – OKTÓBER 1942

Tie dni, keď sme boli mladí a čas hladko plynul, boli plné pokoja a radosti… Boli sme tak ďaleko od vojny, ale potulné bandy sa občas zatúlali do našej blízkosti a nočná obloha sa sfarbila dočervena, čo znamenalo, že niekde pália statok alebo dedinu. Všetci sme vedeli alebo sme aspoň tušili, že jedného dňa sa priblížia a príde rad na nás.

– z piatej kapitoly *V Domrémach*
opísala Hanna Slivková

Sleebou sa chytíme za ruky, zvierame jedna druhú, aby sme si dodali odvahu na dlhej ceste domov zo školy. Niekto nás sleduje.

Už tretí deň po sebe po nás hádžu kamene. „Židovky! Židovky! Židovky!“ pokrikujú dokola. Skloníme hlavy a snažíme sa nestrhnúť, keď nás ostré kamene pichnú do kože a keď nás to slovo – to hrozné pomenovanie židov – bodne do srdca. No dnes, keď sa nám podarí vzdialiť sa od troch chlapcov, začujeme ďalšie nadávky v ruštine a ukrajinčine, a keď sa obzrieme, zbadáme nášho brata Symona. Používa prak a strieľa do nich naspäť ich nepríjemnú muníciu. Za pár sekúnd zasiahne každého z nich.

Rozutekajú sa.

Symon nám prezradí, že nás potichu sledoval, tak aby sme ho nevideli, lebo Leeba prišla včera domov s plačom a mňa videl, ako sa rozkrikujem pri ovčej ohrade, kopem do vetrom ošľahaných, sivých drevených stĺpov a mrmlem, čo by som tým trom tyranom najradšej urobila.

Symon sa často chvastá. Rád sa palcami chytí za traky a panovačne sa prechádza po farme. No s Leebou

je nám to jedno. Vieme, že za všetkým tým vychvaľovaním sa skrýva dobré srdce. Vieme, že sa za nás vždy postaví.

V časoch pred vojnou je život malého dieťaťa v Kwasówe dobrý a jednoduchý. Máme radi veselice, ktoré sa konajú v našom *štetele*, rovnako ako denné rutiny, povinnosti a čas na modlenie. Všetci sme si zvykli na svoj život, ale je očividné, že nie je dokonalý.

Veď ktorý život ľudských bytostí je dokonalý?

V Kwasówe sme súčasťou židovskej komunity v malom mestečku, ktoré tvoria Galícijčania. Kedysi boli Rusmi, Poliakmi a Ukrajincami. Názov „Ukrajina" znamená „pohraničie" a hranice našej krajiny sa neustále menia. Aj naša vláda sa neustále mení. Otec hovorí, že je to preto, lebo Ukrajinu nechráni príroda – naša zem je príliš rovná.

Práve pre našu rovnú zem, pre skutočnosť, že na nej dokážeme vypestovať toľko plodín, a pre vládcov, ktorí sa snažia ukoristiť našu úrodnú pôdu, sme boli v rôznych historických obdobiach obyvatelia Ukrajiny, potom Rakúšania a neskôr Poliaci.

Prvého septembra 1939, keď nás Hitler napadol zo západu, sme Poliaci. Krajinu zaplavia tisícky tankov a nad hlavami nám hučia lietadlá. Týždeň po sviatku *Roš ha-šana* sa do Kwasówa z východu prirúti Červená armáda. Spievajú ľudové piesne, hovoria po ukrajinsky a zdržujú nemecký postup... takže zrazu sme ruskí Ukrajinci, prinútení prisahať vernosť súdruhovi Josifovi Stalinovi. A uprostred Poľska sa zjaví nová hranica.

Poľskú červeno-bielu zástavu nahradí ruská vlajka, celá červená, s kladivom, kosákom a hviezdou. Niektorí majitelia obchodov, príliš lakomí na to, aby si kúpili novú vlajku, odstrihnú vrchnú bielu časť z poľskej a zavesia len spodnú červenú. Potrhané vlajky vejú a *štetele* vďaka nim pôsobí trochu zanedbane. Pouličné tabule so známymi poľskými názvami sú odstránené.

Mama a otec vynaložia veľa úsilia, aby sme pochopili každý nový zákon, dokonca aj tie, čo sa pokúšajú zmazať naše židovské dedičstvo. Snažia sa, aby sme boli stále hrdí na to, kým sme, hoci sa nám niekedy ujdú nadávky.

Keď moji rodičia prvý raz prekročili hranicu v roku 1927, obyvatelia Kwasówa sa s nimi rýchlo spriatelili. Veď naši aškenázski predkovia prebývali v tejto zemi takmer tisíc rokov. A v tomto malom izolovanom údolí žili židia vedľa farmárov, dedinčanov a mešťanov stovky rokov. Niekedy dokonca aj na tej istej ulici. Nie je tu žiadna *di Yidishe gas* – žiadna oddelená židovská štvrť – ako v niektorých mestách. Delíme sa dokonca aj o ukrajinský kultúrny dom, kde sa konajú židovské tancovačky a oslavy.

No malá skupina Poliakov a Rusov nás stále vníma ako *židov*, ľudí, ktorým sa posmievajú alebo vyhýbajú, rovnako ako rómskym Cigánom, čo sú roztrúsení na pohraničí. A práve ich synovia si nás doberajú. Sme obozretní, ale aj akosi vďační, že súdruh Stalin zabral našu časť krajiny. Počúvame, že jeho Červená armáda zadržiava nemeckého *Führera* Adolfa Hitlera, aby nás nenapadol. A Rusi nám deťom dovoľujú chodiť do školy zadarmo. Poľské deti pod nemeckou nadvládou na

druhej strane novej hranice musia po štvrtom ročníku prestať chodiť do školy, lebo Hitler si myslí, že im stačí naučiť sa len základné počty a svedomito pracovať. My sme na tom lepšie.

Začínam si všímať, že niektorí obyvatelia Kwasówa zmizli z nášho údolia (poľský riaditeľ školy, ruský ortodoxný kňaz či ukrajinský farmár, s ktorým obchodujeme), ale keď sa na nich opýtam, mama s otcom si vždy nájdu dobrý dôvod, prečo tu nie sú. Nehovoria nám o obrovských daniach, čo na nich uvalili, ani o následkoch vyznávania našej viery. Len nás napomenú, že sa musíme modliť tichšie.

Akokoľvek dobre teraz vyzerá život pre malé dieťa, nevieme sa zbaviť nutkania obzerať sa cez plece, či nás niečo neudrie.

Jar je v južných stepných oblastiach moje obľúbené ročné obdobie. Svet zase ozelenie. A je to nová zelená, čerstvá zelená. Na pozadí *černozeme*, čiernej pôdy, ktorú poorú, aby ju pripravili na novú úrodu, len tak žiari. Údolie je zlepencom brázd vyoraných pod rôznymi uhlami. Všetky sú pripravené na zasiatie semienok – pšenice, slnečnice, cukrovej repy, jačmeňa, ovsa, raže, prosa, pohánky, ryže, kukurice, kapusty – a zasadenie zemiakových hľúz. V Kwasówe povieva príjemný vetrík. Rieky sú hlboké a rýchle, tečú na juh, kde sa stretávajú s Čiernym morom. Farmári sa pripravujú na pasenie dobytka a oviec na lúkach, čo obklopujú polia.

Za poľami, kde sa nové zelené klasy pšenice kolíšu vo vetre ako vlny na vode, sa týčia lesy. A za nimi mod-

ré hory zahalené do hmly, do ktorých sa nikdy nedostanem. V lete z nich vanú horúce vetry a v zime studené.

Na jar, keď mama uprace dom a pripraví kuchyňu na *pesach*, pomôžem rozniesť obyvateľom Kwasówa pár vajec *pysaniek*, ktoré zdobí naša suseda pani Petrovičová. Uložím si ich bezpečne do vŕbového košíka vystlaného suchou lúčnou trávou a zakryjem ich ľanovým plátnom. Vajcia sú plné, ale krehké. Pani Petrovičová s mojou pomocou zafarbí ich škrupiny pre svojich kresťanských zákazníkov, ktorí ich na Veľkú noc rozdajú priateľom a rodine. Kresťania si ich dávajú do misiek na kuchynských stoloch, aby zahnali nešťastie.

Cestou prejdem okolo záhrad zakvitnutých fialovým orgovánom, čo sťažka visí na stopkách a okolo neho poletuje mnoho bzučiacich včiel. Orgovány rastú aj pozdĺž ciest nad odvodňovacími priekopami. Celou cestou sa zhlboka nadychujem. Modré lastovičky sa preháňajú vzduchom a chytajú hmyz. Letia za pluhom, čo prevracia pôdu, aby sa dosýta najedli. Biele bociany s čiernymi bruchami si stavajú hniezda na strechách chatiek. Zhromažďujú vetvičky a trávu na samom vrchu tehlových komínov.

Ovocné stromy na našom zadnom dvore kvitnú bielymi kvetmi s lupienkami jemnými ako papier a všade sa modrejú a ružovejú nezábudky. Z brázd na poliach sa vynárajú prvosienky, žlté iskerníky a biela ďatelina. Medzi zelenými steblami trávy sa kníšu jasné hlávky vlčích makov.

Jar sa však zmení s príchodom apríla 1940. Stále sa budíme na zvony z poľského katolíckeho kostola, čo

široko-ďaleko vyzváňajú do chladného rána a ich zvuk už netlmí sneh a zima. No keď sa pripravujeme na *pesach* tým, že vyhadzujeme obilniny, kukuricu a fazuľu (viera nám zakazuje jesť chlieb z kysnutého cesta, *chamec* či *kitnijot*), musíme to utajiť pred Rusmi. Aj katolíci pred nimi skrývajú svoje *pysanky*. Súdruh Stalin nemá rád náboženstvá.

Vezmem ťažké vrece s obilím a odvlečiem ho hore kopcom za náš dom, lebo jeho obsah musí byť podľa tradície celý týždeň ďaleko od domova. Položím ho do suda pod kríky (v týchto časoch si nemôžeme dovoliť spáliť jedlo, ako sme to robili počas *pesachu* doteraz). Odstúpim a pozriem sa do údolia. Sledujem, ako oblaky dymu z neďalekých vlakov prevážajúcich dobytok stúpajú priamo na bezoblačnú modrú oblohu.

Nemôžem ako dieťa vedieť, že niektoré vozne sú plné poľských väzňov, čo mieria do sibírskych gulagov. V Kwasówe vlaky nezastavujú.

A nepočujem ani bomby, čo zasiahli Paríž. V tomto okamihu vidím len krásu tých nadýchaných obláčikov dymu. Stojím na kopci a sledujem, ako dym stále mení podobu. Kopec za naším domom je najvyšší bod v meste.

Symon s obľubou sprevádza Fedira Wołinskeho, poľského lampára, na nočných obchôdzkach. V našom meste ešte nie je zavedená elektrina, máme len pár generátorov na radnici, ktoré však NKVD, čiže sovietska polícia, skonfiškovala, aby mohla používať svoje komunikačné systémy a premietať propagandistické fil-

my. Elektrina je úplne zavedená len vo väčších mestách, napríklad vo Ľvove alebo v Kyjeve. To znamená, že potrebujeme lampára. Voláme ho Lampár Fedir.

Lampár so sebou nosí drevený rebrík a tyč zakončenú knôtom, aby zapálil petrolejové lampy na masívnych kovových stĺpoch. Väčšina z nich je roztrúsená v blízkosti centra *štetele*, takže ak nemáme domáce úlohy, vyberieme sa až k hlavnému námestiu. Cestou kopeme do skaliek a prechádzame cez malé mosty, čo vedú ponad odvodňovacie priekopy, ktoré sa ťahajú krížom-krážom po celom Kwasówe.

„Môj malý lampár," prihovorí sa mu Fedir z rebríka a zíde z neho. Rebrík používa len vtedy, keď musí zastrihnúť knôt alebo doplniť petrolej. Ak je lampa plná, podá Symonovi dlhú tyč so zapáleným knôtom, aby ju rozsvietil. Hoci má Symon len osem rokov, je dosť vysoký a nepotrebuje pomoc, aby dočiahol na knôt v lampe. Na tvári sa mu zračí jasný cieľ. Podrží tyč tak, aby sa lampa zapálila a svetlo z nej prežiari temnotu, čo nás zahaľuje. Kúpe sa v ňom aj jeho tvár. Svetlé vlasy mu zažiaria.

Keď sa zotmie, príslušníci NKVD začnú so smiechom a s cigaretami v ústach opúšťať krčmu. Nám hrozí, že zmeškáme večierku, a tak Lampár Fedir nežne poštuchne Symona smerom domov.

„Musíš ísť spať, mladý Symon."

Ponáhľame sa naspäť, aby sme sa vyhli trestu.

V dažďových kalužiach a vo vode, ktorú používame na každodenné umývanie, sa odrážajú žlté sklené gule, ktoré zapálil náš brat. Lemujú prašnú cestu, čo vedie domov, ako malé nočné slnká.

Na jar sa koná aj každoročný pastiersky slávnostný sprievod. No posledný v našom *štetele* je v roku 1941. Otec a ostatní musia Rusov presvedčiť, aby nám ho dovolili zorganizovať.

Otec je múdry muž, ako mama rada hovorieva, keď urobí niečo, z čoho sa jej naplní srdce pýchou. Potiahne ho za nepoddajnú čiernu bradu a nazve ho *jidiše kop*. Otec sa uistí, že má dobré vzťahy s komisárom Jegorovom, čo vedie malú skupinu príslušníkov NKVD, ktorá sa usadila na radnici. NKVD hľadá buričských partizánov, ktorí sa skrývajú v lesoch, a poľských nacionalistov, ktorí im spôsobujú problémy. Snažia sa nás „sovietizovať", ako vravia učitelia.

Otec má dve roboty. Je pastier oviec. Stádo zdedil, keď kúpil pôdu, na ktorej bývame, a rozhodol sa nechať si ho. Symon miluje ovce, hladká ich po bruchách a má rád aj veľkého strapatého ovčiarskeho psa Ovida, čo ich stráži.

Otcovou druhou prácou je všetko opravovať. Opraví staré ruské pokazené vojenské nákladiaky, keď sa to nikomu inému nedarí. Keďže Rusi ho potrebujú, počúvajú ho. Keď ho vyhľadajú miestni farmári a žiadajú ho, aby im pomohol presvedčiť Rusov, nech im dovolia zorganizovať každoročný slávnostný sprievod, ktorý zakázali, lebo ho vnímajú ako náboženskú udalosť, pripojí sa k nim a prehovára komisára, že je to komunitná oslava, na ktorej si môžu uctiť súdruha Stalina.

Funguje to.

Otec pridelí Leebe úlohu ušiť dlhú červenú vlajku z látky, ktorú má komisárova žena priniesť z Ruska.